

Středoškolský učitel Jiří Jánský předložil další monografii, která se zařadila ke špičce soudobé produkce o šlechtických rodech. Erudicí i šíří zpracovaného materiálu by jí mohla leckterá publikace profesionálního historika závidět.

ROBERT NOVOTNÝ

Karel MLATEČEK, *Rytíři z Lulče a jejich přátelé*, Moravský zemský archiv, Brno 2014

317 s., ISBN 978-80-86931-83-8

Výzkum šlechtických rodů zažívá v poslední době rozkvět, pozornost je ale zacílena především na rody panské. V oblasti nižší šlechty je situace o poznání horší, byť i zde nalezneme výjimky. Karel Mlateček se již téměř dvě desetiletí systematicky věnuje studiu nižší šlechty na Vyškovsku a Bučovicku, které bylo nejen základem jeho disertační práce, ale i monografie o rodu rytířů z Lulče.

Kniha je rozdělena do dvou oddílů (*Vzestup... , ... A pád*) s předělem v husitských válkách, kdy došlo k vypálení hradu Lulče. Na tento hrad se Mlateček zaměřuje již v úvodu své knihy, v němž se pokouší identifikovat pravděpodobného stavitele: buď zeměpána, biskupa nebo některý rod vyšší šlechty, patrně pány ze Švábenic. Pozornost poté přesouvá k obecnějším úvahám o nižší šlechtě. Při její definici mohl autor vyjít ze své podnětné disertační práce, a podařilo se mu tudíž zobrazit tuto sociální skupinu velmi plasticky. Svoji pozornost autor zaměřil také na hospodářské dějiny a poměrně věrohodně se pokusil objasnit motivace jednotlivých majetkových transakcí rytířů z Lulče.

Mlateček se ve své práci věnuje především té větvi rodu, která sídlila na nominátním hradu. Luleč je poprvé doložena roku 1349 jako majetek Bedřicha nejstaršího. Rozkvět rodu byl spojen s jeho synem Bedřichem starším, který, jak Mlateček dokládá, nebyl seniorem rodu. Pro rytíře z Lulče je v tomto období charakteristická spolupráce několika rodových větví a odchody několika členů do jiných oblastí. Mnozí z nich našli uplatnění jako leníci olomouckého biskupa nebo klienti pánů z Kravař.

Z regionálních souřadnic se z příslušníků rodu vymanol pouze Oldřich Skála, který se účastnil kostnického koncilu a později se stal Zikmundovým vikářem v severoitalských městech Feltre a Belluno. Husitské války naopak pro rod znamenaly všestranný úpadek, rod přestává spolupracovat, spíše se o majetky sváří a vymírá osobou

Bernarda Petrovského z Lulče (poslední zmínka 1544).

Není jednoduché napsat čtivou monografii o šlechtickém rodu, jestliže většinu pramenů tvoří suché výčty o prodejkách a nákupech majetku či žalobách, které se povětšinou rovněž týkají majetku. Karel Mlateček se tohoto úkolu zhostil se ctí pomocí několika postupů. Své vyprávění zasadil do širších souvislostí Moravy, jednotlivých vesnic a blízkých šlechtických rodů. Navíc nabízí uměřené psychologické a ekonomické vysvětlení jednotlivých nákupů a prodejů, stejně jako půhonů. Svoji roli hraje také rozdělení tématu do kratších kapitol, které většinou pokrývají jednotlivé osobnosti rytířů z Lulče.

Výtek lze vznést jen několik. Nedomnívám se, že šlechtici vždy usilovali o majetkové osamostatnění, soužití několika členů stejného rodu na jednom hradu, často v nedílu nebo patronací seniora rodu (případně majitele hradu) bylo poměrně časté a podle zápisů půhoných knih většinou bezproblémové. Ve vrcholném a pozdním středověku také není ničím neobvyklým, že rod používá predikát podle již ztraceného hradu, především u vyšší šlechty (namátkou páni z Cimburka, Drahotuš, Kvasic, Lichtenburka). Jako zásadnější nedostatek vnímám absenci mapy rodového majetku; majetkové poměry by ostatně bylo užitečné vyjádřit i jinou grafickou formou (např. v tabulce porovnat jednotlivé pozemkové majitele v regionu Vyškovska či širším rámci, případně sledovat úpadek rodu výškou věn, která rytíři z Lulče zapisovali svým manželkám).

Předností Mlatečkovy práce je detailní vysledování dějin rodu v kontextu jeho sociálních sítí. Kniha tak nabízí cenný příspěvek nejen k dějinám regionu, ale i pro vlastní bádání o nižší šlechtě.

JAN ŠKVRŇÁK

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Thomas A. FUDGE, *The Trial of Jan Hus: Medieval Heresy and Criminal Procedure*, Oxford University Press, Oxford 2013

392 s., ISBN 978-0-19-998808-2

Thomas A. Fudge je velmi psavým autorem. V rychlém sledu vydal tři knihy, jejichž středobodem je Jan Hus a husitská revoluce: *Jan Hus:*

Religious Reform and Social Revolution in Bohemia (2010), *The Memory and Motivation of Jan Hus*, *Medieval Priest and Martyr* (2013) a nejnověji *The Trial of Jan Hus: Medieval Heresy and Criminal Procedure*. I s přihlédnutím k tomu, že pro příští roky Fudge chystá monografii o Jeronýmu Pražském a o husitství jako herezi, by se mohlo zdát, že se jedná o badatele, jenž po nedávno zesnulém Howardu Kaminském přebral prapor vůdce anglosaské husitologie. Pravda je ale úplně opačná. Jestliže již biografie Jana Husa ukázala, že badatelský přínos Fudgeových prací je zcela minimální, pak kniha o Husově inkvizičním procesu kompilativní a nepůvodní přístup jenom dokládá.

Fudgeova kniha je vystavěna na jednoduchém půdorysu. Její první třetinu tvoří obecný, na sekundární literatuře založený přehled dějin středověkých heréz, vzniku inkvizice a praktického uplatňování středověkého inkvizičního vyšetřování. Překvapivě již v této části autor uplatňuje svoji metodu převažujícího odkazování na prameny, bez ohledu na to, že byly badatelsky již mnohokrát vytěženy a interpretovány. Pro Fudge jsou dějiny inkvizice a herezí snadným tématem: stačí citovat dekretály a inkvizitorskou příručku Bernarda Guy, bez ohledu na to, o jak interpretačně problematické texty se jedná.

Pro této přípravné třetiny knihy, jež má v čtenářových očích vytvořit právní rámec, v němž se Husův inkviziční proces pohyboval, se autor začíná věnovat tomu hlavnímu. Husovské pasáže otvírá tradicionalisticky kapitolou o počátcích Husova procesu vedeného před arcibiskupem a před papežskou kurií. Zcela přitom vyjma krátkých zmínek nechává stranou inkviziční vyšetřování mistra Matěje z Knína a Stanislava ze Znojma, ačkoli právě tyto dva procesy jasně ukazují, že v pražském prostředí se realita inkvizičního šetření zcela lišila od normativních představ dekretálů a příruček, a to jak v postupu, tak i v ukládání trestů. Pokud by Fudge přistupoval k tématu v skutku badatelsky, stačilo by, aby si přečetl nejnovější literaturu. Možná by to změnilo jeho základní tezi, kterou v knize několikrát opakuje a kterou popravdě řečeno pouze převzal od Jiřího Kejře, totiž že inkviziční proces s Janem Husem byl – i přes některé procesněprávní chyby, na něž se pokoušeli upozorňovat Husovi obhájci, Janem Jesenicem počínaje – veden legálním způsobem.

Již z toho plyne, že ani další kapitoly Fudgeovy knihy, v nichž je věnována pozornost Husově apelaci, jeho přípravám na kostnický koncil a nakonec koncilnímu soudu jako takovému, nejsou v ničem původní. Autor v nich především

kopíruje nejnovější práce Jiřího Kejře, a to včetně jeho právněhistorického nazírání na středověké soudní procesy optikou moderních právních teorií. Fudge tak dospívá k již dříve jinými vyřčeným závěrům, že Hus postrádal hlubší právní vzdělání a že právě kvůli tomu nepřikládal význam skutečnosti, že jede do Kostnice na inkviziční soud. O jedinou, rádobu originální interpretaci se Fudge pokusil při analýze tzv. Ordo procendi, které označil za politický dokument. Přes lákavý název kapitoly se v ní ale opět nedozvíme nic nového, neboť i zde vychází ze studií Jiřího Kejře.

O kapitolách věnovaných kostnickému procesu se netřeba vůbec zmiňovat, protože Fudge nijak nepřekročil horizont studií Brandmüllero-vých, Kejřových a Šmahelových, i když navenek se jeho text tváří, jako by přinášel celou řadu původních myšlenek. Základní autorův metodologický nedostatek tkví v jednoduché skutečnosti: v umném předstírání, že kniha je založena na primárním výzkumu pramenů. Procházíme-li krok za krokem poznámkovým aparátu dostatečně zohlednil. Jistě, v době Františka Palackého či Václava Vladivoje Tomka se v poznámkách odkazovalo výhradně na prameny, historiografie se však posunula o mnoho kroků kupředu a tvářit se, že dřívější, ve skutečnosti na rozdíl od Fudge opravdu analytické bádání neexistuje, je hříchem proti základnímu historickému řemeslu. To samé ale mnohdy platí i pro autorovu práci s prameny. Je nepřipustné, odkazuje-li se, jako například při citaci tzv. viklefské mše, na rukopisné znění textu, když již existují jeho edice. Fudge v takovýchto případech pro anglické čtenáře vystupuje jako někdo, kdo pramen objevil, ačkoli je dávno znám a mnohokrát nejenže využit, ale i analyzován.

Fudgeova kniha může sloužit jako proseminární příklad, v negativním slova smyslu, obdobně jako nedávno vydaná kniha Magdaleny Ogórek *Beginki i waldensi na Śląsku i Morawach do końca XIV wieku*, napsaná stejným způsobem. Škoda jen, že si proseminárních přešlapů práce Thomase A. Fudge bohužel nejsou příliš vědomi anglosaští medievisté, pro něž je husitská reformace vzdáleným tématem. Po jejím přečtení totiž mohou nabyt dojmu, že je české bádání velmi zaostalé, mnoha badatelských témat spojených s Husem a husitskou reformací se nikdy nedotklo, že

dalece pokulhává za západní medievistikou a že mu musel otevřít oči až Thomas A. Fudge. Pravda má ale v tomto případě úplně jinou tvář. Jeho kniha o Husově inkvizičním procesu není přínosná ani jako umná kompilace.

MARTIN NODL

Jakub Jiří JUKL, *Adamité. Historie a vyhubení husitských naháčů*, Muzeum Říčany – Dokořán, Praha 2014

166 s., ISBN 978-80-7363-601-2

Název knihy Jakuba Jiřího Jukla vzbuzuje u mnohých husitologických badatelů naději a zvědavost. Čtenář po ní sáhne v očekávání, že se mu dostane nejen souboru toho, co zatím o problému adamitské sekty v husitství víme, ale i nových interpretací a nápadů, jak celý fenomén, který zatím vyvolává více otázek než odpovědí, uchopit. Tato očekávání ale bohužel kniha nenaplnuje. O adamitech se nového nedozvídáme v zásadě nic, pouze to, že autor knihy nepochybuje o existenci této smilstvu propadlé sekty a ve svém čtení pramenů volí neproblematizující přístup.

S polemikou, kterou v historiografii v otázce adamitů podnítili Robert E. Lerner a zejména Alexander Patschovsky, když zpochybnili historicitu adamitské hereze, se Jukl vyrovnává tím, že Lernerovu práci necituje a Patschovského teze označuje za slabě vyargumentované „střílení vysloveně mimo“. Vlastní podloženou protiargumentaci Juklova kniha bohužel v dostatečné míře nenabízí a celou polemiku nechává stranou jako neopodstatněnou. Čtenáři autor nevychází vstříc ani rozčleněním materie a řazením obsahu. Označení kapitoly pojednávající historický kontext adamitské otázky jako Appendix 1 a začlenění tohoto „dodatku“ mezi úvodní části narušuje organizovanou strukturu knihy a přivádí čtenáře ve zmatek.

Jukl ve své knize provází dějinami husitských adamitů a snaží se přitom postihnout kořeny učení této sekty, stejně jako její osudy po vyhnání z Tábora. Ani zde se bohužel nedokázal vyhnout nejasnostem a problematičtým tvrzením. Pouze velice mlhavě například načrtl hranici mezi pikartskou herezí na Táboře a adamitstvím, jež je ale pro správné uchopení celého problému centrální. Stejně tak autor nedostatečně rozlišuje jemné nuance středověkého apokalyptického myšlení. Spíše úsměvným dojmem pak působí snaha o vysvětlení adamitského fenoménu vyslovením paralely mezi příběhem rytíře Yvaina z románu

Chrétiena de Troyes, který odešel do lesů a zbláznil se, a táborskými adamity. Jak píše autor bez dalšího komentáře, „analogie s adamity je jasná“.

Jedním z ústředních problémů v bádání o adamitech je otázka pramenů, které tuto sektu zmiňují, a jejich vzájemné provázanosti. Jukl si je této skutečnosti vědom – pramenům věnuje závěrečný oddíl své práce. Snaží se o kompletní výčet textů relevantních pro adamitskou otázku, jeho práce se ale omezuje pouze na edice, přitom ne vždy pracuje s nejnovějším vydáním. Rukopisný materiál Jukl nezohlednil, ačkoli právě jeho studium mohlo přinést nové poznatky, kterých je v knize jinak pomálu. Tuto šanci autor promarnil, když se u jednoho ze svých hlavních pramenů, spisu *Locustarium*, omezil na pasáže, které vydal roku 1920 Augustin Neumann v rámci práce *České sekty ve století XIV. a XV.* To by se dalo omluvit, neboť jediný rukopis zahrnující *Locustarium* je chován ve Vatikánské knihovně v Římě. Stejným způsobem, tedy vytěžením Neumannem editovaných pasáží, však Jukl postupoval i v případě inkvizitorské příručky Petra z Klatov, která je uložena v Brně. Jak ale sám poznamenává v poznámce, rozhodl se „pro nízkou věrohodnost a vypovídací hodnotu pramene a také z důvodů časových nepodrobit zkoumání samotný rukopis, protože úsilí na to vynaložené neslibuje hodnotný výsledek.“ Tímto přiznáním autor odhalil o metodě své práce a o přístupu k pramenům asi více, než chtěl.

Závěr knihy je věnován tomu, co mělo stát naopak ve středu pozornosti, a sice zhodnocení a rozboru pramenů o adamitech. Zde autor bohužel zůstává v popisné rovině a setrvává v nekritickém čtení pramene. Kdo nehledá pouze povrchně laděné čtení bez kritického přístupu, toho kniha Jakuba Jukla příliš nepotěší.

PAVLÍNA CERMANOVÁ

Les traités anti-hussites du dominicain Nicolas Jacquier († 1472). Une histoire du concile de Bâle et de sa postérité, ed. Olivier MARIN, Institut d'études augustiniennes, Paris 2012 (= Collection des Études Augustiniennes, Série Moyen Âge et Temps Modernes 49) 244 s., ISBN 978-2-85121-261-0

„V těch dnech přišel do Vratislavi starý učený doktor teologie, mnich dominikánského řádu, s listem řečeného vévody burgundského, jehož